

Deklaracja praw człowieka i zdrowia psychicznego

Declaration of human rights and mental health

Niniejsza Deklaracja, upamiętniająca 40-lecie istnienia Światowej Federacji Zdrowia Psychicznego (WFMH), powołanej 21 sierpnia 1948 r. oraz Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, ogłoszonej dnia 10 grudnia 1948 r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych, została po raz pierwszy przyjęta dnia 17 stycznia 1989 r., jako Deklaracja z Luxor: Prawa Człowieka a Psychiczenie Chorzy, w czasie Kongresu z okazji 40-tej rocznicy powstania Federacji, w Luxor, w Egipcie. Obecna poprawiona wersja wyraża zainteresowanie Federacji nie tylko osobami psychicznie chorymi, ale również osobami narażonymi na ryzyko choroby psychicznej czy kryzysów emocjonalnych. Stwierdza ona, że prawa człowieka wykraczają poza granice polityczne, społeczne, kulturowe i ekonomiczne oraz że odnoszą się one do całej rodziny ludzkiej. Deklaracja została przyjęta przez Federację dnia 26 sierpnia 1989 r. z okazji organizowanego co dwa lata Światowego Kongresu Federacji poświęconego zdrowiu psychicznemu, zwołanego w tymże roku w miejscowości Auckland w Nowej Zelandii.

Opublikowała

Światowa Federacja Zdrowia Psychicznego
Biuro Sekretarza Generalnego *

PREAMBUŁA

Ponieważ dokument z 1948 r. powołujący do życia Światową Federację Zdrowia Psychicznego, zatytułowany "Zdrowie Psychiczne a Prawa Obywatelskie Na Świecie" traktuje ochronę zdrowia psychicznego jako "świadome, odwołujące się do istniejącej wiedzy, odpowiedzialne zobowiązanie dla całej ludzkości", oparte na "akceptacji oraz poszanowaniu różnic indywidualnych i kulturowych".

Ponieważ osoby określane publicznie bądź rozpoznawane, leczone lub kierowane przez specjalistów do leczenia zamkniętego jako psychicznie chore lub cierpiące z powodu trudności emocjonalnych mają, według

* Wydanie w języku polskim: Warszawa, kwiecień 1993, Ośrodek Sieci Informacyjnej Samopomocy TOPOS oraz Zespół Problemów Samopomocy i Zdrowia - Centrum Organizacji i Ekonomiki Ochrony Zdrowia, Warszawa. Niniejsze tłumaczenie różni się od tego tłumaczenia w wielu szczegółach (tłum. Jacek Wciórka).

stwierzeń Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ogłoszonej przez ONZ w 1948 r., "należną z urodzenia godność" oraz "równe i niezbywalne prawa członków rodziny ludzkiej", a zgodnie ze stwierdzeniami dokumentu z 1948 r., powołującego do życia WFMH, osoby te charakteryzuje "wspólna wszystkim ludziom godność, gdykolwiek one żyją".

Ponieważ Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) określa zdrowie jako "stan w pełni zadowalający pod względem fizycznym, psychicznym, społecznym i moralnym, a nie tylko brak choroby lub dolegliwości".

Ponieważ diagnoza choroby psychicznej postawiona przez lekarza zajmującego się zdrowiem psychicznym powinna być zgodna z przyjętymi normami medycznymi, psychologicznymi, naukowymi i etycznymi, a trudności w przystosowaniu się do wartości moralnych, społecznych, politycznych i innych nie powinny być uważane za chorobę psychiczną. I ponieważ, mimo to, niektóre osoby niekiedy były i nadal bywają niewłaściwie określane, rozpoznawane, leczone lub kierowane do leczenia zamkniętego jako psychicznie chore.

Ponieważ poważna choroba psychiczna ma negatywny wpływ nie tylko na zdolność jednostki do pracy, miłości czy rozrywki, ale wywiera również niekorzystny wpływ na życie jej rodziny i społeczności oraz nakłada na społeczeństwo nieprzerwany ciężar sprawowania nad nią opieki.

Ponieważ WFMH wprowadziła zasadę angażowania użytkownika czy konsumenta do projektowania, zarządzania i działania w zakresie świadczeń dotyczących zdrowia psychicznego.

Ponieważ WFMH potwierdza podstawowe prawa i swobody zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ogłoszonej przez ONZ w 1948 r. i wynikające z niej sposoby działania na rzecz praw człowieka.

Ponieważ WFMH uznaje, że chociaż zastosowanie tych zasad w poszczególnych społeczeństwach wymaga uwzględnienia ich warunków kulturowych, ekonomicznych, historycznych, społecznych, duchowych czy innych - to jednak minimum podstawowych norm praw człowieka należy respektować w każdym warunkach, przenosząc je ponad ograniczenia związane z odmiennościami politycznymi czy kulturowymi.

Zważywszy wymienione przestanki, Rada Dyrektorów ŚWIATOWEJ FEDERACJI ZDROWIA PSYCHICZNEGO ogłasza tę:

DEKLARACJĘ PRAW CZŁOWIEKA I ZDROWIA PSYCHICZNEGO

jako powszechną normę dla wszystkich społeczeństw, wszystkich narodów oraz wszystkich członków rodziny ludzkiej.

Artykuł 1

Odpowiedzialność za promocję zdrowia psychicznego ponoszą rządy i organizacje pozarządowe, jak również system porozumień międzyrządowych - szczególnie w warunkach kryzysu. Biorąc pod uwagę definicję zdrowia sformułowaną przez WHO i uwzględniając zainteresowanie WFMH kwestią optymalnego funkcjonowania, programy ochrony zdrowia oraz zdrowia psychicznego powinny przyczyniać się do rozwoju zarówno indywidualnej, jak i rodzinnej odpowiedzialności za zdrowie jednostki i społeczności, jak również do osiągania możliwie najwyższej jakości życia.

Artykuł 2

Zapobieganie chorobom oraz trudnościom psychicznym czy emocjonalnym jest podstawowym składnikiem każdego systemu ochrony zdrowia psychicznego. Kształcenie w tym zakresie powinno obejmować nie tylko wszystkie osoby udzielające profesjonalnej pomocy w zakresie zdrowia, lecz całe społeczeństwo. Wysiłki zapobiegawcze wymagają również wykroczenia poza system psychiatrycznej opieki zdrowotnej tak, by zapewnić optymalne warunki potrzebne do rozwoju, poczynając od poradnictwa rodzinnego, opieki przedporodowej i okołoporodowej, a potem poprzez cały cykl życia - tworząc odpowiednie warunki dla ogólnej opieki zdrowotnej, jak i możliwości kształcenia się, zatrudnienia i bezpieczeństwa socjalnego. Należy także zapewnić priorytet badań dotyczących zapobiegania kryzysom i chorobom psychicznym oraz słabemu zdrowiu psychicznemu.

Artykuł 3

Zapobieganie chorobom i trudnościom psychicznym lub emocjonalnym oraz opieka nad tymi, którzy cierpią z ich powodu wymaga współpracy międzyrządowych, rządowych i pozarządowych systemów zdrowotnych, naukowych i opieki społecznej, jak równie instytucji oświatowych. Współpraca tego rodzaju powinna włączać zaangażowanie społeczności lokalnych, a także uczestnictwo profesjonalnych i ochotniczych stowarzyszeń na rzecz zdrowia psychicznego oraz organizacji użytkowników i grup samopomocowych. Rozciąga się też ona na badania naukowe, oświatę, planowanie oraz inne niezbędne aspekty pojawiających się w tej dziedzinie problemów, jak również na bezpośrednie świadczenie usług.

Artykuł 4

Podstawowe prawa osób, które są oznaczane, rozpoznawane lub określane jako psychicznie lub emocjonalnie chore lub cierpiące, powinny być takie same jak prawa wszystkich innych obywateli. Do praw tych należą: prawo do pozbawionego przymusu, godnego, ludzkiego i umiejętnego leczenia, z zapewnieniem dostępu do wskazanej medycznie, psychologicznie lub społecznie technologii; prawo do wolnego od dyskryminacji, sprawiedliwego dostępu do leczenia i od niesprawiedliwych ograniczeń uwarunkowanych względami politycznymi, społeczno-ekonomicznymi, kulturowymi, etnicznymi, rasowymi, religijnymi, jak też względem na płeć i wiek oraz orientację płciową; prawo do prywatności oraz intymności; prawo do ochrony mienia osobistego; prawo do ochrony przed wykorzystywaniem fizycznym lub psychicznym; prawo do ochrony przed odmową lub zaniechaniem pomocy profesjonalnej lub nieprofesjonalnej; prawo każdej osoby do odpowiedniej informacji o jej stanie klinicznym. W zależności od potrzeb prawo do leczenia powinno obejmować hospitalizację, leczenie ambulatoryjne lub psychospołeczne, z zagwarantowaniem odpowiedniej konsultacji medycznej, etycznej i prawnej, a w przypadku pacjentów objętych leczeniem wbrew ich woli - prawo do bezstronnej reprezentacji, kontroli i odwołania się.

Artykuł 5

Wszystkie osoby chore psychicznie mają prawo do leczenia zgodnie z takimi samymi normami profesjonalnymi i etycznymi. Musi ono uwzględniać popieranie w możliwie najszerszym zakresie stanowienia o sobie i odpowiedzialności osobistej. Leczenie powinno się odbywać w miejscach ocenianych i akceptowanych przez społeczność, w sposób możliwie najmniej uciążliwy oraz w warunkach jak najmniej ograniczających. Powinno ono być dobroczynne, w tym znaczeniu, że kieruje się dobrem samego pacjenta, nie zaś jego rodziny, społeczności, profesjonalistów czy państwa. Leczenie osób, których zdolność do kierowania sobą uległa z powodu choroby ograniczeniu, powinno obejmować rehabilitację psychospołeczną, zmierzającą do przywrócenie umiejętności życiowych. Powinny przy tym zostać uwzględnione potrzeby związane z mieszkaniem, zatrudnieniem, poruszaniem się, źródłami utrzymania, poinformowaniem, jak też z ciągłością opieki po wypisaniu ze szpitala.

Artykuł 6

We wszystkich społeczeństwach znajdują się grupy osób szczególnie narażonych na ryzyko chorób i trudności psychicznych lub emocjonalnych. Grupy te wymagają specjalnej uwagi profilaktycznej i terapeutycznej oraz troski o ochronę zdrowia i praw człowieka. Należą do nich: ofiary kataklizmów naturalnych, niepokoju społecznych lub innych, włączając w to wojnę, jak równie ofiary zbiorowej przemocy - w tym także przemocy organizowanej przez państwo; ludzie narażeni z powodu zmiany miejsca zamieszkania (emigranci, uchodźcy), z powodu wieku (niemowlęta, dzieci, ludzie starzy), statusu mniejszości (etnicznej, rasowej, płciowej lub społeczno-ekonomicznej), utraty lub ograniczenia praw cywilnych (żołnierze, więźniowie) oraz z powodu stanu zdrowia. Kryzysy życiowe, takie jak: osierocenie, rozpad rodziny czy bezrobocie, równie stwarzają ryzyko dla narażonych na nie osób.

Artykuł 7

Sprawą podstawową jest współpraca pomiędzy poszczególnymi sektorami w celu ochrony praw ludzkich i ustawowych tych osób, które są lub były chore psychicznie albo emocjonalnie, oraz osób, których zdrowie psychiczne jest lub było zagrożone.

Wszelkie władze publiczne muszą uznać obowiązek zajmowania się wielkimi problemami społecznymi związanymi ze zdrowiem psychicznym, jak te następstwami katastroficznych wydarzeń zagrażających zdrowiu psychicznemu. W zakres odpowiedzialności publicznej powinny wchodzić wyspecjalizowane świadczenia zdrowotne, w miarę możliwości - w ramach placówek opieki podstawowej, oraz oświata publiczna upowszechniająca wiedzę o zdrowiu i chorobach psychicznych oraz o sposobach podtrzymywania zdrowia i radzenia sobie z chorobami.

Artykuł 8

Żadne ze stwierdzeń niniejszej Deklaracji nie może być interpretowane jako uzasadnienie prawa jakiegokolwiek państwa, grupy osób lub osoby do rozpowszechniania jakiejkolwiek opinii lub angażowania się w jakąkolwiek działalność prowadzącą do ograniczania przedstawionych tu praw czy swobód.

WFMH, *październik 1989*

*European Regional Council WFMH
Franklinstreet 110
B- 1040 Brussels (Belgium)
tel. 32-2/735.54.01*